

תְּהִלִּים

SOURCE BOOK

מראה מקומות

■ INSIGHTS
INTO TEHILLIM
FOR TIMES
OF DISTRESS

Sections compiled
and annotated by
Rabbi Allen M. Schwartz

Edited by
Rabbi Mayer Waxman

Production Assistant
Chava Gallor

Produced by the Orthodox Union
Department of Community and Synagogue Services

Tehillim for Times of Distress

- Rabbi Allen Schwartz is Rabbi Of Ohev Tzedek and is associate professor of bible at Yeshiva University.

תהלים פרק כ	.....Page 3
תהלים פרק פג	.....Page 13
תהלים פרק קכא	.....Page 26
תהלים פרק קל	.....Page 33
תהלים פרק קמב	.....Page 39

תהלים פרק כ

- (א) למנצח מזמור לדוד:
 (ב) יענך ידוד ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב:
 (ג) ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך:
 (ד) יזכר כל מנחתך ועולתך ידשנה סלה:
 (ה) יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא:
 (ו) נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגל ימלא ידוד כל משאלותיך:
 (ז) עתה ידעתי כי הושיע ידוד משיחו יענהו משמי קדשו בגברות ישע ימינו:
 (ח) אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ידוד אלהינו נזכיר:
 (ט) המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד:
 (י) ידוד הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד ב

אמר ר: קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? - זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום. במאי קא מפלגי? אי בעית אימא קרא, אי בעית אימא סברא. אי בעית אימא סברא, דרבי יוחנן סבר: גאולה מאורתא נמי הוי, אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא; ורבי יהושע בן לוי סבר: כיון דלא הויא אלא מצפרא, לא הויא גאולה מעלייתא. ואיבעית אימא קרא - ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב: +דברים ו+ בשכבך ובקומך, רבי יוחנן סבר: מקיש שכיבה לקימה - מה קימה קריאת שמע ואחר כך תפלה, אף שכיבה נמי קריאת שמע ואחר כך תפלה; רבי יהושע בן לוי סבר: מקיש שכיבה לקימה - מה קימה קריאת שמע סמוך למטתו, אף שכיבה נמי קריאת שמע סמוך למטתו.

רש"י מסכת ברכות דף ד עמוד ב

זה הסומך - וכל שכן דשחרית, דעיקר גאולת מצרים בשחרית הוה, כדכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל (במדבר ל"ג), וסמיכת גאולה לתפלה רמזה דוד בספר תהלים, דכתיב ה' צורי וגואלי (תהלים י"ט), וסמיך ליה יענך ה' ביום צרה (תהלים כ'), ואמרינן בברכות ירושלמי (פרק א'): מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה - לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג - אף הוא הפליג, אלא יהיה אדם מקרב להקדוש ברוך הוא אליו, ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו.

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א דף ב עמוד ד

לנטילת ידיים ברכה תכף לגאולה תפילה תכף לסמיכה שחיטה וסמך
 ושחט תכף לנטילת ידיים ברכה שאו ידיכם קדש וברכו את ה' תכף
 לגאולה תפילה יהיו לרצון אמרי פי מה כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה *
 אמר רבי יוסי בי רבי בון כל מי שהוא תוכף סמיכה לשחיטה אין פסול
 נוגע באותו קרבן וכל מי שהוא תוכף לנטילת ידיים ברכה אין השטן
 מקטרג באותה סעודה וכל מי שהוא תוכף גאולה לתפילה אין השטן
 מקטרג באותו היום אמר רבי זעירא אנא תכפית גאולה לתפילה
 ואיתצדיית באנגריא מובלא הדס לפלטין אמרו ליה רבי רבו היא אית
 בני אינשי הכין פריטין מחכים פלטין א"ר אמי כל מי שאינו תוכף
 לגאולה תפילה למה הוי דומה לאוהבו של מלך שבא והרתיק על פתחו
 של מלך יצא לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג עוד הוא הפליג פיס'
 רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר אתיא דרבן גמליאל כרבי
 שמעון דתני בשם רבי שמעון פעמים שאדם קורא את שמע אחת לפני
 עמוד השחר ואחת לאחר עמוד השחר ונמצא יוצא ידי חובתו של יום

[See תהי כ' כי to connect טו סק"א; או"ח קי"א]

[Since Geula is connected to יום צרה see ט"ז ס' -ט"ז אריה ס' שאגת אריה if we must לתפילה on a day that is not a Yom Tzurah, i.e. יום טוב or שבת]

This source connects תפילה to תהלים כי

איך קי קיא קיב הלכות תפלה

מי מן רוד

קיא (א) לסמוך גאולה לתפלה.
 ודירושלמי איתא בלשון ז' חפץ לגאולה תפלה דכתיב יהו לראון וכו' מה כתיב בתריה יעקב וגו' וכתב הטור יהו לראון היינו גאולה ויעקב היינו תפלה וכתבא מע"ח ז"ל דברי רש"ל שהקשה על הטור ת"ל וכתבא קרא כתיב תרוייהו יהו לראון אמרי פי הוא תפלה כדאי' בס"ק דף ס' דחקיט רבנן למימר יהו לראון בסוף י"ח ברכות הוציל ואמרו דוד לאמר י"ח פרשות וס' טרי וגואלי הוא גאולה וע"כ פי' רש"ל דהאי' דמהא ילפי' לה ולא הכי' קרא יעקב אלא שאיט' יזוק כל אותו יום כעדותו של ר' יוסי בן אליקום משום ק"ק דירושלים וה"ס הירוש' חקף לגאול' תפלה דכתיב יהו לראון כו' דכתיב ביה גאול' ותפלה

מה כתיב בתריה שהי' שכתו היינו שלא יהא יזוק כל אותו יום וזהו יעקב ה' ביום לרה והיינו מדלל אמר בל' תפלה עניי ה' ביום לרה ישנני אלהי יעקב אלא אדלעיל קאי שאמר יהו לראון כו' אמר דוד כזהר שחטשה כך ומסמוך גאולה לתפלה כי אי מנטיח שיעקב ה' ביום לרה ע"כ ולא משמע כן כפי' דירושלמי מייחי ג' תכיות בן ומייחי על כל א' ראה ועל תכיתה זו דגאולה מייחי ראי' מסוק יהו לראון ומה כתיב בתריה והיינו כפי' הטור דלפי פי' רש"ל חסי' התפלה קודמת לגאולה ואין צעיק גאולה קודם לתפלה ופי' הטור הוא על כן דה"ק יהו לראון אמרי פי' פי' שדוד מודיענו בזה אימת יהו לראון אמרי פי' היינו בזמן שתאמר טרי וגואלי שהוא גאולה ואח"כ אמר יעקב מדאמר יעקב ש"מ שאחיה מתפלל קודם לזה דל"כ האך שייך עניי' ע"כ אמר היינו תפלה פי' שמה אזה למד שמירי בתפלה:

Daily mitzvah to pray (Rambam and Ramban have a מחלוקת on the mitzvah to pray)

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ה

והמצוה החמישית היא שצונו לעבדו יתעלה וכבר נכפל צווי זה פעמים, אמר (משפטים כג כה) ועבדתם את י"י אלהיכם ואמר (ראה יג ה) ואותו תעבדו ואמר (ואתחנן ו יג) ואותו תעבוד ואמר (ס"פ עקב) ולעבדו. ואעפ"י שזה הצווי הוא גם כן מן הציוויים הכוללים כמו שביארנו בשרש הרביעי הנה יש בו יחוד שהוא צוה בתפילה. ולשון ספרי ולעבדו זו תפילה. ואמרו גם כן ולעבדו זה תלמוד. ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי (פרשי יב עמ' רכח) אמרו מנין לעיקר תפילה בתוך המצות מהכא את י"י אלהיך תירא ואותו תעבוד. ואמרו (מדרש תנאים ממדרש הגדול פי' ראה) עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו. כלומר ללכת שם להתפלל בו ונגדו כמו שבאר שלמה עליו השלום (מ"א ח דה"ב ו):

Mitzvah to pray over צרה וערה

השגות הרמב"ן לספר המצוות מצות עשה ה

אסמכתא היא או לומר שמכלל העבודה שנלמוד תורה ושנתפלל אליו בעת הצרות ותהיינה עינינו ולבנו אליו לבדו כעיני עבדים אל יד אדוניהם. וזה כענין שכתוב (בהעלותך י) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני יי אלהיכם והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבא על הצבור לצעוק לפניו בתפלה ובתרועה והוא הענין שבאר שלמה ע"ה כמו שכתוב (מ"א ח דה"ב ו) בהעצר השמים ולא יהיה מטר וכתוב רעב כי יהיה דבר כי יהיה שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה כי יצר לו אויבו בארץ שעריו כל נגע כל מחלה כל תפלה כל תחנה אשר יהיה לכל האדם לכל עמך ישראל אשר ידעו איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה.

The point of all this is to feel needy before Hashem as we pray and that without his redemptive care, our ערה is unbearable.

תהלים קו describes יציאת מצרים and ends with the promise that Hashem will always be with us in our time of need “בצר להם,” just as He was in מצרים. See this formula of “בצר להם” continue in the next Perek which is the source of הגומל ברכת. Notice that the four groups who call out to Hashem all experienced what the יוצאי מצרים did:

תהלים פרק קו

(מג) פַעֲמִים רַבּוֹת יִצִּילֵם וְהֵמָּה יִמְרוּ בַעֲצַתָם וַיִּמְכוּ בַעֲוֹנָם:

(מד) וַיִּרְא בַצָּר לָהֶם בִּשְׁמַעוֹ אֶת רִנָּתָם:

(מה) וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם כִּרְבִּבֵי הַפֶּה הַפֶּה:

(מו) וַיִּתֵּן אֹתָם לִרְחֻמִּים לִפְנֵי כָל שׁוֹבֵיהֶם:

(מז) הוֹשִׁיעֵנו יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהַדְרוֹת לִשְׁם קִדְשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח

בְּתַהֲלֹתְךָ:

(מח) בְּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל הָעָם אֲמֵן

הַלְלוּ יְיָ:

יום צרה זה - How desperate is this - פרק כי פסוק ב

ר' שמשון רפאל הירש:

V.2 “In the day of trouble.” According to the sages, this is the time of dire need, when all circumstances seem to point to inevitable disaster. They illustrate this by citing the parable of a child on a long journey with his father. The child is tired and anxious to know when they will reach their destination, and asks his father, “When shall we arrive at the city?” And the father replies, “Remember it well, בני סימן זה יהא בידך אם ראית בית הקברות לפניך דע בני הסדינה קרובה לד, my son, you will not see the city until you will have first beheld the cemetery; only when you will see graves before your eyes will you be near the city.” The Lord will give you help once your distress has become urgent.

In Rav Hirsch's משל,
 Father: יעקב
 Son: בני ישראל
 Arrival at the city: גאולה
 Cemetery: חבלי משיח

ישועה - We shall rejoice in the inevitable - פרק כי פסוקים ג - ז
 סוף פרק פי"ג see below

The difference between our salvation and the nations': פרק כי פסוקים ח - ט

גלית דוד when שמואל אי יז: מה: see

תהלים מד:ז

תהלים לג: טו - יז

All of ישעיהו כו - יג is similar in theme to this chapter...

שמואל א פרק יז פסוק מה

ויאמר דוד אל הפלשתי אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואנכי בא אליך בשם ידוד צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת:

תהלים פרק מד

(ו) בך צרינו ננגח בשמך נבוס קמינו:

(ז) כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני:

תהלים פרק לג

(טז) אין המלך נושע ברב חיל גבור לא ינצל ברב כח:

(יז) שקר הסוס לתשועה וברב חילו לא ימלט:

ישעיהו פרק כו פסוק יג

ידוד אלהינו בעלונו אדנים זולתך לבד בך נזכיר שמך:

Does דוד mean to say that our armies don't require battlements and strategies? Surely דוד fought wars with weapons! Does this mean that all our energies today for Israel should concentrate on Tehillim and Prayer? See the following brief note of דעת מקרא.

סאין נחנה הבתומים. סצבא ישראל אים זקק לרכב ולסוסים ואיט צריך להסתדל לסכלל
אז כלי מלחמה. אלא הכונה לומר, סאפילו יס לישראל נסק רב סאוד וססובת נסוד, אין ישראל נוסח נסודו שלו, אלא
ככח ה', וכזה יתדנו הגדול של איבינו.

This teaches that even if we possess abundant weapons, we must still first rely on Hashem. This is similar to Yaakov's plan outlined in וישלח (ו) and cited by Rashi at ד"ה והיה המחנה הנשאר לפליטה : בראשית לב : ט

והתקין עצמו לשלשה דברים : לתפלה ולדורון ולמלחמה.
לדורון מניין? ותעבור המנחה על פניו. למלחמה מניין? ויאמר אם יבוא
עשו וגו' לתפלה מניין? ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם וגו'

תנחומא י"ט
(ו) וישלח

רש"י בראשית פרק לב פסוק ט

והיה המחנה הנשאר לפליטה - על כרחו כי אלחם עמו. התקין עצמו
לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה. לדורון להלן (פסוק כא)
ותעבור המנחה על פניו. לתפלה (פסוק ט) אלהי אבי אברהם. למלחמה
והיה המחנה הנשאר לפליטה:

(Notice that Rashi changed the order of the תנחומא)

This is also the strategy of Esther at אסתר ד : טו, to first lead a vast movement of repentance followed by diplomacy and strategy (מגילת אסתר פרק ה). In any event, we see that when דוד captured enemy horses he would render them useless for battle (see שמואל ב' ח:ד) so as not to rely on them as his enemies do, following the precedent set by יהושע at (יהושע יא:ו).

אסתר פרק ד פסוק טז

לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי:

שמואל ב פרק ח פסוק ד

וילכד דוד ממנו אלף ושבע מאות פרשים ועשרים אלף איש רגלי ויעקר דוד את כל הרכב ויותר ממנו מאה רכב:

יהושע פרק יא פסוק ו

ויאמר ידוד אל יהושע אל תירא מפניהם כי מחר כעת הזאת אנכי נתן את כלם חללים לפני ישראל את סוסיהם תעקר ואת מרכבתיהם תשרף באש:

מדרש תהלים (בובר) מזמור כ

ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו. המזמור הזה ראשו בענייה
וסופו בענייה, ראשו בענייה יענך ה', וסופו בענייה המלך יעננו ביום
 קראנו.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד, פתח בה באשרי וסיים בה באשרי;
 פתח באשרי - דכתיב, +תהלים א+ אשרי האיש, וסיים באשרי - דכתיב
 +תהלים ב+, אשרי כל חוסי בו.

תוספות מסכת ברכות דף י עמוד א

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד כו' - וא"ת מאי כל הפרשיות והא
 לא אשכחן שום פרשה אחרת שמתחלת באשרי ומסיימת באשרי אלא
 היא. וי"ל דלאו דוקא פתח באשרי וסיים באשרי. אלא חתימה מעין
 פתיחה כמו תהלה שפתח בתהלה וסיים בתהלה תהלת ה' ידבר פי וכן
 הרבה פרשיות שמתחילות בהללויה ומסיימות בהללויה.

What is the significance of such a style?

תהלים פרק פג

- (א) שיר מזמור לאסף:
- (ב) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל:
- (ג) כי חנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש:
- (ד) על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך:
- (ה) אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד:
- (ו) כי נועצו לב יחדו עליך ברית יכרתו:
- (ז) אהלי אדום וישמעאלים מואב והגרים:
- (ח) גבל ועמון ועמלק פלשת עם ישבי צור:
- (ט) גם אשור גלוח עמם היו זרוע לבני לוט סלה:
- (י) עשה להם כמדיון כסיסרא כיבין בנחל קישון:
- (יא) נשמדו בעין דאר היו דמן לאדמה:
- (יב) שיתמו נדיבמו כערב וכזאב וכזבח וכצלמנע כל נסיכמו:
- (יג) אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלהים:
- (יד) אלהי שיתמו כגלגל כקש לפני רוח:
- (טו) כאש תבער יער וכלהבה תלהט חרים:
- (טז) כן תרדפם בסערך ובסופתך תבהלם:
- (יז) מלא פניהם קלון ויבקשו שמך ידוד:
- (יח) יבשו ויבהלו עדי עד ויחפרו ויאבדו:
- (יט) וידעו כי אתה שמך ידוד לבדך עליון על כל הארץ:

A call to Hashem not to be silent. - פרק פג פסוקים א - ב

See also : תהלים יא :

ידמיהו יב:א- ג

תהלים יג :ב-ג

בראשית י"ח:כג - כה

תנבוק א :ב-ד

קהלת ט :ב - ג

These sources call upon Hashem to prevent the injustices in the eyes of man, when the righteous and wicked don't get what they deserve.

ירמיהו פרק יב

- (א) צדיק אתה ידוד כי אריב אליך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בגדי בגד:
 (ב) נטעתם גם שרשו ילכו גם עשו פרי קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם:
 (ג) ואתה ידוד ידעתני תראני ובחנת לבי אתך התקם כצאן לטבחה והקדשם ליום הרגה:

תהלים פרק י פסוק א

למה ידוד תעמד ברחוק תעלים לעתות בצרה:

בראשית פרק יח

- (כג) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע:
 (כד) אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה:
 (כה) חללה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט:

תהלים פרק יג

- (ב) עד אנה ידוד תשכחני נצח עד אנה תסתיר את פניך ממני:
 (ג) עד אנה אשית עצות בנפשי יגון בלבבי יומם עד אנה ירום איבי עלי:

קהלת פרק ט

- (ב) הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב ולטהור ולטמא ולזבח ולאשר איננו זבח כטוב כחטא הנשבע כאשר שבועה ירא:
 (ג) זה רע בכל אשר נעשה תחת השמש כי מקרה אחד לכל וגם לב בני האדם מלא רע והוללות בלבבם בחייהם ואחריו אל המתים:

חבקוק פרק א

- (ב) עד אנה ידוד שועתי ולא תשמע אזעק אליך חמס ולא תושיע:
 (ג) למה תראני און ועמל תביט ושד וחמס לנגדי ויחי ריב ומדון ישא:
 (ד) על כן תפוג תורה ולא יצא לנצח משפט כי רשע מכתיר את הצדיק על כן יצא משפט מעקל:

In an incredibly bold statement חז"ל wondered how Hashem could stand by silently and watch the injustices perpetrated against His people. The רשע in this source is Titus, who destroyed בית שני

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד ב

חנן אומר: +תהלים פ"ט+ מי כמוך חסין יה - מי כמוך חסין וקשה, שאתה שומע גיאוצו וגידופו של אותו רשע ושותק. דבי רבי ישמעאל תנא: +שמות ט"ו+ מי כמוכה באלים ה' - מי כמוכה באלמים. מ

We simply can't explain why Hashem allows this to happen as this source indicates.

משנה מסכת אבות פרק ד

משנה טו

רבי ינאי אומר אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים

Their true intentions

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בשלח סימן טז

(טז) וברוב גאונך הרבית להתגאות כנגד כל הקמים לנגדך, ומי הן, אלו הקמים כנגד בניך, מגיד שכל הקם כנגד ישראל כאלו קם כנגד השכינה, וכן הוא אומר אל תשכח קול צורריך (תהלים עד) כי הנה אויביך יהמיון ומשנאך נשאו ראש (שם/תהלים/פג) מפני מה על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך, וכתיב (שם/תהלים/קלט) הלא משנאך הי' אשנא ובתקוממך אתקוטט, מפני מה תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי וכח"א כי הנוגע בכם נוגע בבבת עינו (זכריה ב) עיני היה לו לומר אלא שכנהו הכתוב כלומר כביכול כלפי מעלן וכנהו הכתוב שהגא תיקון סופרים אנשי כנסת הגדולה, כיוצא בו ואמרתם הנה מתלאה והפחתם

SHIMSHON RAPHAEL HIRSCH

V.3 – 5. The separating accent in אויביך, משנאך (Verse 3) and in עמך (verse 4) lays stress on the pronoun in these words. In the final analysis, the fight of Israel's enemies is not directed against us but against "Thee"; that is, against God himself. God stands in the way of men and nations with His absolute power as a ruler and with the absolute requirements of His moral law, for both of which he has sent Israel as a memorial and messenger among the nations. Judaism, with its concept of the invisible God and its idealistic views of the world and of life as a whole, has always been thoroughly hated by those who capitalize upon the degeneracy and corruptibility of man, לכו ונכחידם מגוי. The advent of "Israel" as גוי, as a nation among nations, bare of all those things upon which the other nations base their existence, represents such a protest against the entire social and political structure of the rest of the world that the nations would desire nothing more than the elimination of Israel from their midst, so that it's very name "ישראל" and the fact of its persistent survival should no longer proclaim the ultimate and universal supremacy of God's rule.

דברים כהיח to אברבנאל
"ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים"

Our enemies try to weaken our historical connections to our religion and also to our heritage and our land. In addition to using Rashi to בראשית א:א we must also use his comment to בראשית יב:ו, והכנעני או בארץ, to strengthen our connection.

רש"י בראשית פרק א פסוק א

(א) בראשית - אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים קיא ו) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו:

בראשית פרק יב פסוק ו

ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והכנעני אז בארץ:

רש"י בראשית פרק יב פסוק ו

והכנעני אז בארץ - היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר (בראשית יד יח) ומלכי צדק מלך שלם, לפיכך (פסוק ז) ויאמר ה' אל אברהם לזרעך אתן את הארץ הזאת, עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם:

No matter what the seven nations or anyone else might say about the first Rashi above, the second source clearly indicates that we were there first. It is also important to note that while the first Rashi indicates that the creation is meant to teach the nations that Hashem controls the world, the proof text Rashi cites from Tehillim stresses this point for us. According to the original assumption of Rashi the verse should have read, כח מעשיו הגיד לעמים לעשות נחלתם לעמו.

- The message is that before the nations will accept our right to the land, the Jewish nation itself must be sure of this right. This is why it's so important for us to be equipped with the correct historical facts, as a kind of להם to Israel's enemies and detractors.

ט - A list of eleven nations - פרק פי"ג פסוקים ז - ט

1. אדום
2. ישמעאליים
3. מואב
4. הגרים
5. גבל
6. עמון
7. עמלק
8. פלשת
9. צור
10. אשור
11. בני לוט

דברי הימים א at הגר and are probably the nation mentioned in the חברים are descendants of הגר and are probably the nation mentioned at דברי הימים א
י"א: ל"ח; כ"ז: ל"א

דברי הימים א פרק יא פסוק לח

יואל אחי נתן מבחר בן הגרי: ס

דברי הימים א פרק כז פסוק לא

ועל הצאן יזיז ההגרי כל אלה שרי הרכוש אשר למלך הויד:

Regarding ישמעאלים, see the following note of דעת מקרא They are not mentioned in תנך after the time of דוד.

לאחר וערבן הציח הסני נקרא הסם ישמעאלים על חלק מסכני ערב אבל אין ראיה של כנס שאינם אלה הם זאצאי היסמנאלים והקדונים שהמיוחס על ישמעאל בן אברהם. ממחר, סגם ולסבנאלים הקדונים אבד ונססו עד נימי אמקרא הכיני ישמעאלים לסכני ערב שלאחר וערבן הציח הסני נמחרס נמי החודים שגלו לערב, כמי כנס החודות והם לבנתו או הזמית סביחיהם בססיה הזמים והקדונים הנזכרים במקרא.

A prayer for the downfall of our enemies
ר מאיר and נרודיה - פרק פיג פסוקים י - יח
Notice the opinions of

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א

הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו. אמריה ליה ברוריא דביתהו: מאי דעתך? - משום דכתיב: +תהלים ק"ד+ יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים? חטאים כתיבו! ועוד, שפיל לסיפיה דקרא: ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים - ורשעים עוד אינם? אלא, בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה - ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה. אמר לה ההוא מינא ל

Yet in the same סוגיא we find:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד ב

יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי: מאה ושלש פרשיות אמר דוד, ולא אמר חללויה עד שראא במפלתן של רשעים, שנאמר: +תהלים ק"ד+ יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה.

And:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב: +משלי ל"א+ פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, כנגד מי אמר שלמה מקרא זה? לא אמרו אלא כנגד דוד אביו, שדר בחמשה עולמים ואמר שירה; דר במעי אמו ואמר שירה, שנאמר: +תהלים ק"ג+ ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו. יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה, שנאמר: +תהלים ק"ג+ ברכו ה' מלאכיו גברי כח עושי דברו לשמע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו'. ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה, שנאמר: +תהלים ק"ג+ ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו. מאי כל גמוליו? אמר רבי אבהו: שעשה לה דדים במקום בינה. טעמא מאי? אמר (רבי) +מסורת הש"ס: [רב] + יהודה: כדי שלא יסתכל במקום ערוה; רב מתנא אמר: כדי שלא יינק ממקום הטנופת. ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, שנאמר: +תהלים ק"ד+ יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. נסתכל ביום המיתה ואמר שירה, שנאמר: +תהלים ק"ד+ ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת. מאי משמע דעל יום המיתה נאמר? אמר רבה בר רב שילא: מסיפא דעניינא, דכתיב: +תהלים ק"ד+ תסתיר פניך יבהלון תסף רוחם יגועון וגו'.

Perhaps we can differentiate between the Jew and the Gentile. This גמרא speaks of מרדכי gloating over the downfall of המון:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טז עמוד א

: המן ספר של כפר קרצום היה עשרים ושתים שנה. בתר דשקלינהו למזייה לבשינהו למאניה, אמר ליה: סק ורכב. - אמר ליה: לא יכילנא, דכחישא חילאי מימי תעניתא. גחין וסליק. כי סליק בעט ביה. - אמר ליה: לא כתיב לכו +משלי כ"ד+ בנפל איבך אל תשמח? - אמר ליה: הני מילי - בישראל, אבל בדידכו כתיב - +דברים ל"ג+ ואתה על במותימו תדרך. +אסתר ו'+ ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו. כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן חזיתיה ברתייה דקיימא אאיגרא. ס

The יוסף cites opinions that do not differentiate between Jew and Gentile:

בית יוסף אורח חיים סימן תצ

ד כל הימים של חול המועד ושני ימים אחרונים של י"ט קורין ההלל ואין גומרין אותו. כך מפורש בערכין פרק ב' (י). והתם יהבינן טעמא מאי שנא בחג דאמרינן כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא. ושבלי הלקט (סי' קעד סט): כתב בשם מדרש הרנינו פרשת סוכה שהטעם שאין גומרין ההלל כל ימי הפסח הוא לפי שנטבעו המצריים וכתב (משלי כד יז) בנפול אויבך אל תשמח. ודין קריאת ההלל נתבאר בסימן תפ"ח ובהלכות ראש חודש (סי' תכב). וכתב הרב המגיד בהלכות חנוכה (פ"ג ה"ז) דעת רבינו להשוות חולו של פסח לראש חודש וזה נראה כדעת כל המפרשים חוץ מהרמב"ן ז"ל שחילק ביניהם ואמר דבחולו של פסח אפילו יחיד מחוייב לקרותו בדילוג שעיקר תקנה כך היתה לאמרו בחולו של פסח בדילוג ולברך עליו עכ"ל ודברים אלו כתב הר"ן בפרק במה מדליקין (שבת י"א: ד"ה ובשאר):

See ט"ו (ג)
 (ז) משנה ברורה
 Among others who cite this reason for חזי הלל on the latter days of Pesach:

א"ח תצא תצב הלכות פסח

(ג) סגל דילוג. מסר
 שבו של פסח נטבע המל"ה אמר הקב"ה
 מעשי ידי טובים בים ואחם אומרים
 שירם וכיון שבו' אין נומרין אותו פ"כ גם נקט'מ אין נומרין אותו שלא יבא
 עדיף מ"ס האחרון :

משנה ברורה סימן תצ"ס ק"ז

(ז) קורין ההלל בדילוג וכו' - מפני שביום שבעה של פסח נטבעו
 המצרים אמר הקב"ה מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני
 וכיון שבו' אין אומרים אותו ע"כ בחוה"מ ג"כ אין אומרים אותו שלא
 יהיה עדיף מיו"ט אחרון:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף י עמוד ב

יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: +דברים כ"ח+ והיה
 כאשר שש' עליכם להיטיב אתכם... כן ישיש להרע אתכם. ומי חדי
 הקדוש ברוך הוא במפלתן של רשעים? והא כתיב +דברי הימים ב' כ'+
 בצאת לפני החלוק ואתם הודו לה' כי לעולם חסדו; ואמר רבי יוחנן:
 מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו - לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח
 במפלתן של רשעים. ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב +שמות י"ד+ ולא קרב
 זך אל זה כל הלילה - בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקדוש
ברוך הוא: מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה? - אמר רבי
 אלעזר: הוא אינו שש, אבל אחרים משיש. ודיקא נמי, דכתיב כן ישיש
 ולא כתיב ישוש, שמע מינה. רבי אבא בר כהנא פתח לה

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לט עמוד ב

ומי חדי קודשא בריך הוא במפלתן של רשעים? הכתיב +דברי הימים ב' כ' בצאת לפני החלון ואמרים הודו לה' כי לעולם חסדו, ואמר רבי יונתן: מפני מה לא נאמר בהודאה זו כי טוב - לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים, דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן: מאי דכתיב +שמות י"ד+ ולא קרב זה אל זה כל הלילה, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא, אמר להן הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני? - אמר רבי יוסי בר חנינא: הוא אינו שש אבל אחרים משיש. דיקא נמי, דכתיב ישיש ולא כתיב ישוש שמע מינה. +מלכים

These sources clearly state that Hashem derives no pleasure from the downfall of the wicked. This, and the source cited by בית יוסף indicate that the Angels were not to sing שירה אדובה, we did sing שירה at סוף ים קריעת ים סוף and there is no indication that we were wrong in doing so. Many verses in Tehillim ask Hashem to exact vengeance on the wicked. The following comment of רב שמשון רפאל הירש puts these requests into perspective:

תהלים פרק עט פסוק ו

שפך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו:

V.6 It is not על הגוים, "pour out Thy wrath upon the nations," but אל הגוים. "Let Thy wrath go out toward them." Let them come to know Thy wrath. אשר לא ידעוך, "those that have not recognized Thy hand in the fateful decrees which Thou hast caused them to carry out upon us." ועל ממלכות. "But let those kingdoms, those despotic powers, that have not proclaimed Thy Name, perish by Thy wrath. Let Thy anger smite those nations to which it never occurred that they were only tools in Thy hand, and which instead, triumphantly crowned themselves with the laurels of victory upon our ruins." (c.f. Deut. 32:27, Psalm 74:3-5)

Consider what ירמיהו י:כה might say at הירש

ירמיהו פרק י פסוק כה

שפך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל משפחות אשר בשמך לא קראו
כי אכלו את יעקב ואכלהו ויכלהו ואת נוהו השמו: פ

Today we seem to be closer to ירמיהו's perspective that to ידוד.

יעיאת מצרים - The real reason we want justice served to the nations. The same reason is stressed again and again in פג פסוק יט

תהלים פרק קכא

- (א) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי:
 (ב) עזרי מעם ידוד עשה שמים וארץ:
 (ג) אל יתן למוט רגלך אל ינום שמרך:
 (ד) הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל:
 (ה) ידוד שמרך ידוד צלך על יד מינך:
 (ו) יומם השמש לא יככה וירח בלילה:
 (ז) ידוד ישמרך מכל רע ישמר את נפשך:
 (ח) ידוד ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

(עקב מז ברכה שמח) ספרי Rashi למעלות - פרק קכ"א פסקים א - ב

רש"י תהלים פרק קכא

(א) (שיר למעלות - הפשט כשהיו הלויים מתחילין לעלות במעלות אמרו שיר זה אע"פ שזה השיר לא נכתב בראשונה אין מוקדם ומאוחר) (ס"א מצאתי):

שיר למעלות - רמז במזמור שני למעלות העולות לצדיקים לעתיד לבא מתחת עץ החיים לכסא הכבוד דתניא בספרי שיר המעלות אין כתוב כאן אלא שיר למעלות שיר למי שעתיד לעשות מעלות לצדיקים לעתיד לבא, וזהו שיסד הקליר (בסילוק דיוצר של יום ב' דסוכות שיסד ר' אליעזר הקליר שהוא בנו של רשב"י בחגיגה פ' אין דורשין ע"ש) ומתחיתה שלשים מעלות זו למעלה מזו עד כסא הכבוד טסות מעולות בשיח נעימות שיר המעלות:

מדרש תהלים (בובר) מזמור קכא

ו אל ההרים. יום שיבא הקב"ה בדין וישראל מסתכלין באבות שידברו עליהם זכות, ואין אב שימלט את בנו, ואין איש שימלט את אחיו, באותה צרה ביום הדין, באותה שעה נושאים את עיניהם לאביהם שבשמים ואומרים כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וגו' (ישעיה סג טז). עזרי מעם ה' וגו'. כך אמר הקב"ה לישראל אתם יודעים מי עוזר אתכם, עושה שמים וארץ.

The מדרש plays on the word הרים-Mountains to הרים- parents

Compare this to the פשט of ישעיהי ס'ג:טו to תהלים כו-י. Even if those closest to us let us down, Hashem is there for us.

תהלים פרק כז פסוק י

כי אבי ואמי עזבוני וידוד יאספני:

ישעיהו פרק סג פסוק טז

כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ידוד אבינו
גאלנו מעולם שמך:

ה - Only Hashem can afford us adequate protection because of His omnipresence. פרק קכ"א פסוקים ג - ה

What harm does the moon cause at night? See ורח כלילה - פרק קכ"א פסוק - י records the גמרא's point here. אבן עזרא. תהלים כג:ד commenting on פסחים קיא

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיא עמוד א

רבי יצחק: מאי דכתיב +תהלים כג+ גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא
רע כי אתה עמדי - זה הישן בצל דקל יחידי, ובצל לבנה. ובצל דקל
יחידי, לא אמרן אלא דלא נפיל טולא דחבריה עילויה, אבל נפל טולא
דחבריה עילויה - לית לן בה. אלא הא דתניא הישן בצל דקל יחידי
בחצר והישן בצל לבנה דמו בראשו היכי דמי? אי לימא דלא נפל טולא
דחבריה עילויה - אפילו בשדה נמי. אלא לאו שמע מינה: בחצר - אף על
גב דנפיל טולא דחבריה עילויה, שמע מינה. ובצילה של לבנה - לא
אמרן אלא במערבה, אבל במדינחתא - לית לן בה.

אבן עזרא records the gemara's point here.

אבן עזרא תהלים פרק קכא פסוק ו

(ו) והזכיר טעם הצל יומם - בשני ממי"ם יום בלא לילה וידוע כי השמש תזיק ברוב החום שלה והלבנה בלילה תוסיף לחה מולדת תחלואים וזה הדבר ברור ומנוסה:

This represents a popular conception that the moon's cycle could bear an influence on a person's lunacy.

Many Holocaust survivors are well aware of the moon's dangers at night. For those who spent the war hiding and fleeing from place to place, most of that flight took place under cover of night, as the day was far too dangerous to move. Just as sunlight could betray fleeing Jews, so could a full moon, or anything near to a full moon. This verse assures the Jew that the moon would not betray the whereabouts of the faithful.

ח - see ישעיהו כו:ז - פרק קכא פסוקים ו - ח
 ישעיהו exhorts his people to take refuge behind closed doors for Hashem will fight our battles from outside. Many cited this verse to describe the miracle of 39 Iraqi scud missiles falling in populated areas in Israel with not one death attributed directly to those brutal attacks. Hashem was indeed fighting for us as we were well protected behind the doors of our homes.

ישעיהו פרק כו פסוק כ

לך עמי בא בחדריך וסגר **דלתך** **דלתך** בעדך חבי כמעט רגע עד
אמור **אמר** זעם:

Chazal also connect this verse to the protection extended by the mitzvah of מונו, as these sources indicate:

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לג עמוד ב

ר רבא: מצוה להניחה בטפח הסמוך לרה"ר. מאי טעמא? רבנן אמרי: כדי שיפגע במזוזה מיד, רב חנינא מסורא אומר: כי היכי דתינטריה. אמר רבי חנינא: בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם - מלך יושב מבפנים ועם משמרין אותו מבחוץ, מדת הקב"ה אינו כן, עבדיו יושבין מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר: +תהלים קכ"א+ ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך: דרש

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יא עמוד א

נקלוס בר קלונימוס איגייר. שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה, משכינהו בקראי, איגיור. הדר שדר גונדא דרומאי [אחרינא] אבתריה, אמר להו: לא תימרו ליה ולא מידי. כי הוו שקלו ואזלו, אמר להו, אימא לכו מילתא בעלמא: ניפיורא נקט נורא קמי פיפיורא, פיפיורא לדוכסא, דוכסא להגמונא, הגמונא לקומא, קומא מי נקט נורא מקמי אינשי? אמרי ליה: לא. אמר להו: הקב"ה נקט נורא קמי ישראל, דכתיב: +שמות יג+ וז' הולך לפניהם יומם וגו', איגיור [כולהו]. הדר שדר גונדא אחרינא אבתריה, אמר להו: לא תשתעו מידי בהדיה. כי נקטי ליה ואזלי, חזא מזוזתא [דמנחא אפתחא], אותיב ידיה עלה ואמר להו: מאי האי? אמרו ליה: אימא לן את. אמר להו: מנהגו של עולם, מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרין אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה, עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר: +תהלים קכא+ ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, איגיור

תלמוד ירושלמי מסכת פיאה פרק א דף טו עמוד ד

וש חד מרגלי טבא אטימיטון אמר ליה שלח לי מילה דטבה דכוותה שלח ליה חד מזוזה אמר ליה מה אנא שלחית לך מילה דלית לה טימי ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר אמר ליה חפציך וחפצי לא ישוו בה ולא עוד אלא דאת שלחת לי מילה דאנא מנטר לה ואנא שלחית לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרה לך דכתיב בהתהלכך תנחה אותך רבי מנא שמע כולהון מן ה

Rambam very forcefully presents the case that it is sinful to consider that the מוזה itself protects us;

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ה הלכה ד

מנהג פשוט שכותבים על המזוזה מבחוץ כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה שדי ואין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ, אבל אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא, שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקב"ה ואהבתו ועבודתו כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם.

Kesef Mishna ad loc. notes some stories that seem to show that the מזוזה does indeed protect us!
See also ספר יראים of Rabbi Elazar of Metz and סקיי of ראם. תועפות ראם. See also כלים יו:טו to תוספות יום טוב. See Rambam's own words below for a resolution.

כס
שע
pe

ועל כן אמר רבינו לכל לנו כוונתו המלכה
שם המלכה וכו'. כס כוונתו
דכונתו כ"י מקום כסא דלמך לוקא
לעולם ודומה לו כקדוה נתיב הא שרי
המזוזה לביד יראל מנתן. וכן לודק
דלוקאן כסא דלמך לכו ללמדיניה לשרא
עליה וכן א קדוה דכל ענין קאון (דף
ל"ג) נ"י מ"ט נ"ד לכונה נ"ט. כספון
ל"ט ס"ב נ"ב כ"ט מ"ק כ"י כ"ט דממ"ט
ל"ק ל"ל ד"ן כ"י נ"י סמ"ח ס"פ כ"ח
מ"ח. נ"ט כ"ח מ"ח. ל"ל כ"ח כ"ח כ"ח
ג"כ מ"ח כ"ח ל"ן כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח
כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח
כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח
כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח כ"ח

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ו הלכה יג

חייב אדם לחזור במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים וכן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך יי סביב ליראיו ויחלצם, בריך רחמנא דסייען.

תהלים פרק קל

- (א) שיר המעלות ממעמקים קראתיך ידוד:
 (ב) אדני שמעה בקולי תהיינה אזניך קשבות לקול תחנוני:
 (ג) אם עונות תשמר יה אדני מי יעמד:
 (ד) כי עמך הסליחה למען תורא:
 (ה) קויתי ידוד קותה נפשי ולדברו הוחלתי:
 (ו) נפשי לאדני משמרים לבקר שמרים לבקר:
 (ז) יחל ישראל אל ידוד כי עם ידוד החסד והרבה עמו פדות:
 (ח) והוא יפדה את ישראל מכל עונתיו:

רב שמשון רפאל הירש: ממעמקים - פרק קל פסוקים א - ב

V.1 we have read chapters in the book of Psalms which sing of the serenity in the midst of trouble, of the contentment in the midst of misfortune, and of the quiet bliss which can dwell in Jewish hearts and homes even in the darkest days of Galuth. However, thus far we have not found mention of that which can deprive even the most brilliant good fortune of its delight, and which can turn affliction and misfortune into truly hopeless misery; that is, the awareness that one has been guilty of sin. Now we turn to the study of Psalm 130, which sings of the ways in which the Jewish spirit can rise up even from the depth of that deepest misery of all, misfortune coupled with the burden of guilt. ממעמקים. "From out of the two-fold depth," that of misfortune and that of guilt, have I called to thee and to thee alone.

See also ברכות below for a practical application

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד ב

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: אל יעמוד אדם * במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל, שנאמר: +תהלים ק"ל+ ממעמקים קראתיך ה'. תניא נמי הכי: לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא על גבי שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל, לפי שאין גבהות לפני המקום, שנאמר ממעמקים קראתיך ה'; וכתוב: +תהלים ק"ב+ תפלה לעני כי יעטף. ואמ

The two פרקים cited by the גמרא here are also cited by Rambam at הלכות תעניות ד: as the quintessential פרקים to recite at a time of travail, along with קכ and קכא.

רמב"ם הלכות תעניות פרק ד הלכה ה

ושליח צבור מתחיל ומתפלל עד ברכת גואל ישראל ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, ואומר +תהלים ק"כ+ אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני, +תהלים קכ"א+ אשא עיני אל ההרים וגו', +תהלים ק"ל+ ממעמקים קראתיך ה'; +תהלים ק"ב+ תפלה לעני כי יעטוף וגו'.

The sentiments of R' Hirsh above are captured by the name of Rav Ephraim Oshry's responsa to the holy questions posed to him under the most harrowing and horrific conditions of the Holocaust.

The responsa are called "שאלות ותשובות ממעמקים"

פרק ק"ל פסוק ג - The following sentiments are all related to this verse and are here connected to other תנ"ך verses with similar themes:

- (1) Who would be able to stand before Hashem if we were to get the punishment we deserve? :

תהלים פרק קמג פסוק ב

ואל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי:

- (2) Can man pretend to be more righteous than Hashem? :

איוב פרק ד פסוק יז

האנוש מאלוה יצדק אם מעשהו יטהר גבר:

- (3) While we still have breath in our lungs we cannot complain :

איכה פרק ג פסוק לט

מה יתאוונן אדם חי גבר על **חַטָּאֵי חַטָּאֵינוּ**: ס

- (4) Yet we ask Hashem to remember that we are only Human not to be perfect :

קהלת פרק ז פסוק כ

כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא:

- (5) Therefore we beseech Hashem for life because: what good would my death be since I can't praise Hashem from the dust:

תהלים פרק ל

(י) מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך:

Yet, insofar as man's suffering can be explained as a function of his own deeds, we may not tell this to a sufferer. This would be a violation of אונאת דברים as the source below indicates:

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נח עמוד ב

גמרא. תנו רבנן: +ויקרא כ"ה+ לא תונו איש את עמיתו - באונאת דברים הכתוב מדבר. אתה אומר באונאת דברים, או אינו אלא באונאת ממון? כשהוא אומר +ויקרא כ"ה+ וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך - הרי אונאת ממון אמור, הא מה אני מקיים +ויקרא כ"ה+ לא תונו איש את עמיתו - באונאת דברים. הא כיצד? אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך, אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה. אם היו יסורין באין עליו, אם היו חלאים באין עליו, או שהיה מקבר את בניו, אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חביריו לאיוב +איוב ד'+ הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד.

איוב's friends attributed his afflictions to his own wickedness. By all accounts איוב's friends were piously removing all the blame for איוב's suffering, from Hashem. Yet, at the end of the book, Hashem castigates them for not speaking well of Him (איוב מ:ז) as איוב did! This is to say that to place all the burden of man's suffering on man alone in every case is not necessarily so pious.

איוב פרק מב פסוק ז

ויחי אחר דבר ידוד את הדברים האלה אל איוב ויאמר ידוד אל אליפו
התימני חרה אפי בכ ובשני רעיד כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב:

Hashem's forgiving ways elicits שמים יראת . These two themes are connected also at מ:ט-מ and שמות לד:ט-י.

שמות פרק לד

(ט) ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו כי עם קשה ערף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו:
 (י) ויאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבנו את מעשה ידוד כי נורא הוא אשר אני עשה עמך:

מלכים א פרק ח

(לט) ואתה תשמע השמים מכון שבתך וסלחת ועשית ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו כי אתה ידעת לבדך את לבב כל בני האדם:
 (מ) למען יראוך כל הימים אשר הם חיים על פני האדמה אשר נתתה לאבותינו:

We may ask though, if Hashem is so forgiving, isn't it possible that people will make light of Him and this will not lead to enhanced שמים יראת at all! Actually what leads to "למען תורא" in this verse is the assuredness that hope is never lost before Hashem.

תהלים כו:יד - Rashi refers to hope after hope, as in פרק קיל פסוקים ה - ו see S.R. Hirsh ad loc.

V. 14 קוה וגו'. Wait upon the Lord and, even if your hopes should remain unfulfilled for the present, remain strong, gather new courage from your heart, and never cease to hope.
 אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חוק ויאמץ לבד וקוה אל ה'

ישעיהו פרק נא

(יא) ופדויי ידוד ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגון נסו יגון ואנחה:ם
 (יב) אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותיראי מאנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן:

Once again, we turn our hope to the morning watchmen for our redemption, and again Rashi refers to hope after hope. This hope for the morning watchmen is the essential point of the גיד הנשה of שרש המצוה in ספר התנוך

ספר החינוך מצוה ג

משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שיסבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא וזרעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצעה לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער. כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

it is worthwhile to wait indefinitely for Hashem, because in Him is the power to redeem us. - פרק ק"ל פסוקים ז - ח

תהלים פרק קמב

- (א) משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה:
 (ב) קולי אל ידוד אזעק קולי אל ידוד אתחנן:
 (ג) אשפך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד:
 (ד) בהתעטף עלי רוחי ואתה ידעת נתיבתי בארח זו אהלך טמנו פח לי:
 (ה) הביט ימין וראה ואין לי מכיר אבד מנוס ממני אין דורש לנפשי:
 (ו) זעקתי אליך ידוד אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים:
 (ז) הקשיבה אל רנתי כי דלותי מאד הצילני מרדפי כי אמצו ממני:
 (ח) הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך בי יכתרו צדיקים כי תגמל עלי:

or the שמואל א כב:א at מערת עדלם at שאול hid from דוד - פרק קמינ פסוק א
see also שמואל א' כד:ג at מדבר עין גדי cave at תהלים נו:א, which was also a desperate plea in a cave.

שמואל א פרק כב פסוק א

וילך דוד משם וימלט אל מערת עדלם וישמעו אחיו וכל בית אביו וירדו אליו שמה:

שמואל א פרק כד פסוק ג

ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו ודוד ואנשיו בירכתי המערה ישבים:

תהלים פרק נו פסוק א

למנצח אל תשחת לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה:

WHY משכיל?

מדרש תהלים (בובר) מזמור קמב

[א] משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה. אמר שלמה מגדל עוז שם ה' וגו' (משלי יח י), כשהצדיקים נכנסים לצרה אין מענין עצמן, אלא על הקב"ה וכן אמר הכתוב לדוד בשנותו את טעמו וגו' אברכה את ה' בכל עת וגו' (תהלים לד א ב), וכן כשברח לפני אבשלום לא זמר אלא להקב"ה, וכן כשהיה במדבר יהודה לא הזכיר אלא הקב"ה, ובכל צרה שחיה נכנס היה בוטח בהקב"ה, וכשהיה במערה לא קרא אלא להקב"ה, שנאמר משכיל לדוד בהיותו במערה [קולי אל ה' אזעק וגו']. מהו משכיל לדוד, כשהיה שאול ודוד במערה, ידע וראה שאין אדם עומד לא בממונו ולא בחכמתו ולא בגבורתו, ומהו עומד לו תפלתו, השכיל דוד וידע ואמר שאין טוב לו אלא תפלה, לכך נאמר משכיל לדוד וגו'.

This source indicates that our ממון, תכמה, and גבורה will not help us in our time of need, but תפילה will. This seems to be drawing from עושר וימיהו ט:כב-כג where תפילה will not help us, but ידיעת ה' will. By extension, we can say that we come to know Hashem through תפילה.

twice - "חנני" - נו:ב - Why קולי twice? - פרק קמ"ב פסוק ב

תהלים פרק נו

(ב) חנני אלהים חנני כי בך חסיה נפשי ובצל כנפיך אחסה עד יעבר הוות:

מדרש תהלים (בובר) מזמור קמב

[ב] קולי אל ה' אזעק קולי אל ה' אתחנן. למה ב' פעמים קולי, וכן אמר הכתוב חנני (ה') [אלהים] חנני (תהלים נו ב) ב' פעמים, אלא כך אמר דוד, חנני שלא אפול בידו, וחנני שלא יפול בידי, וכן קולי אל ה' אזעק שלא אפול בידו, קולי אל ה' אתחנן שלא יפול בידי.

This is similar to Rashi at ד"ה ויירא...ויצר לו: בראשית לז:ח

רש"י בראשית פרק לב פסוק ח

(ח) ויירא ויצר - ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים:

In the printed edition of the מדרש רבה, the order is switched. Why did Rashi change it?

בראשית רבה (וילנא) פרשה עו

ב ד"א ויירא יעקב מאד ויצר לו, אמר ר' יהודה בר' עילאי לא היא
 יראה לא היא צרה אלא ויירא שלא יחרוג ויצר לו שלא יהרג, אמר אם
 הוא מתגבר עלי הורגני ואם אני מתגבר עליו אני הורגן הדא הוא ויירא
 שלא יחרוג ויצר לו שלא יהרג

In our pasuk, דוד feared confronting שאול lest he be killed, but also lest he have to kill in self defense. דוד expressed this second sentiment here (שמא יהרג) because his adversary was the King of Israel. Yaakov expressed the very same sentiment because his adversary was his brother, whose death would surely grieve his father. This is significantly also the sentiment of Golda Meir concerning an enemy who wanted to destroy us, "I can forgive the Arabs for killing my boys, but I can't forgive the Arabs for making my boys kill."